

ANONYMUS SZAKÁLLA

Összesen 156 szobrot és 27 díszkutat tartanak evidenciában a városházán. Ezek között van azután mindenféle: egyházi szobor is, emlékszóbor is; vannak kőből való szobrok és olyanok, amelyeket ércből öntöttek. Ezekről a szobrokról és kutakról írt nagyon érdekes, hatalmas könyvet *Liber* Endre alpolgármester.

Minden szobornak megvan a maga regénye, története és ezeket a regényeket meséli el *Liber* Endre. A szobor-tulajdonosok között természetesen akadnak költők, regényírók és tudósok is. Vannak hősök, királyok és katonák, de legtöbb közöttük mégis a politikus. Végeredményben mégis az a legérdekesebb, hogy az emlékszóboroknak több mint negyvennégy százalékát a háború után állították fel.

A hálás utókor, úgy látszik sietett megtenni kötelességét és talán így van ez jól. Most, mikor olyan gyorsan változik a divat és az ízlés; világnézet és politika; most, mikor olyan könnyen felejtnek az emberek: jó sietni azzal a szoborral. A világháború után nemcsak a pénz értéke devalválódott; hanem a halhatatlanságé is. Megint megtanultuk, hogy minden mulandó: idő, ember, gondolat, sőt még az igazság sem időálló. Ha már eleget éltek, meghalnak az igazságok is, akár az emberek.

Az ajándék-szobrok

A tapasztalat azt mutatja, hogy leghamarabb a politikus-nagyságokról feledkeznek meg a hálás utókor. Néhány nagyemberrel például csúnyán elbánt az idő. Egyikén-másikon még a szobor sem segített. De nemcsak a politikusok és királyok dicsősége mulandó. Az egykor népszerű írókat és költőket éppoly könnyű szívvel felejtik el az emberek, akár a népszerű politikusokat.

Liber Endre pompás könyvében most kissé megpiszkálja ezeket a szobor-regényeket. Elmeséli, hogy ki miért kapott Budapesten szobrot és miért van, hogy egyik-másik esetben néha hosszú ideig tartott, míg a társadalom lelkesedése és kegyelme szoborra realizálódott. Például *Széchenyi* István szobrára húsz esztendeig kellett várunk, pedig a gyűjtést talán a temetést követő napon már megindították. Húsz esztendeig tartott, míg szobor lett abból a gyűjtésből, amelyet *Petőfi* Sándor emlékére indított meg. Erzsébet királyné szobrához 34 esztendeig keresték az alkalmas helyet. Három millió koronát gyűjtöttek össze erre a szoborra; uccasorokat akartak lebontani, míg végül 1932-ben felállították a mártír királyné ércbeöntött emléket azon a kis téren, amelyen egykor a piaristák rezidenciája állott.

A sok szobor-történet mögött sok pikantéria húzódik meg. Nagyon érdekes például az, hogy miért ajándékozott tíz szobrot a nemzetnek *Ferenc József*. Ezeket a szobrokat tulajdonképpen *II. Vilmos* német császárnak köszönhetjük. A német császár 1897-ben látogatott el Pestre, s oly kitűnően érezte itt magát, annyit lelkesedett és nyilatkozott, hogy a pestiek nagyon megszerették. A csátőpontját, amikor *Vilmos* ama híres emlékszóbor népszerűsége azonban akkor érte el tetemes pohárköszöntőt mondta Buda várában. Ebben a pohárköszöntőben az egekig magasztalta a régi magyar dicsőséget és báró *Bánffy* Dezső miniszterelnöknek meg is mondta, hogy nagyon csodálja, hogy olyan kevés az emlékszóbor és a nemzeti emlék ebben a gyönyörű városban, ahol valamikor héroszok termettek. A mi öreg királyunkat egy kissé bántotta *Vilmos* császár folyton fokozódó népszerűsége, mely — akkoriban úgy látszott, mintha a Habsburgok népszerűségének a rovására nőne meg — éppen azért a király örömmel vette *Bánffy* Dezső prozódóját, hogy ajándékozzon a felség tíz szobrot az országnak, tíz jeles magyar szobrot. Így született meg az a tíz szobor, melyet a nagyszerű gesztushoz viszonyítva egy meg lehetőszen hűvöshangú rövid királyi kézirat tudatott a nemzettel.

Anonymus és Herman Ottó

Az ajándék-szobrok között van hittérítő; magyar főúr, aki a koronát mégsem fogadja

el; van a tíz szobor között a török ellen életét áldozva harcoló hadvezér; van középkori névtelen krónikás; jogtudós és végtére vértanu; hithirdető; egyházfejedelem; a val lasszabadságért királya ellen is sikraszálló is — a magyar szabadságért folytatott kuruc küzdelmek leverője: gróf *Pálffy* János. A király kilenc szobor-ajándéka nem okozott olyan lelkesedést, mint amennyire meghökkentette a magyarságot a tizedik szobor: *Pálffy* János szobra. Mert hát az a *Pálffy* János akármekkora híve volt is a király házában, nekünk bizony nem volt kedves emberünk; hiszen ő miatta nem kapott szobrot *II. Rákóczi* Ferenc s ő mondotta ki törvényben, hogy a kuruc idők száműzött fejedelme: hazaáruló.

De a tíz szobor körül akadt más furcsaság is. Például *Liber* Endre könyvéből tudjuk meg, hogy milyen véletlenül múlt, hogy Budapest hozzájuthatott egyik legötletesebb és legérdekesebb szobrához, az *Anonymus* szoborhoz. *Anonymus* szobrának a megalkotása nehéz művészi probléma. Hiszen *Anonymusról* tulajdonképpen azt sem tudjuk, hogy ki volt, mi volt. Abba sem vagyunk bizonyosak, hogy mikor élt; sőt azt is csak sejtjük, hogy szerzetes lehetett. *Ligeti* Miklós kapta a megbízást *Anonymus* szobrának a megalkotására és *Ligeti* Miklós szerencsés ötlettel és szerencsés kézzel úgy formálta meg *Anonymust*, ahogy mi a városligeti *Széchenyi*-szigeten felállított szobráról megismertük. Mikor azonban ennek a szobornak a mintája a zsűri elé került, a bíráló-bizottság egyhangúlag visszautasította *Ligeti* szobor-tervezetét. Az volt a szerencse, hogy *Fadrusz* János, aki szintén tagja volt a bíráló-bizottságnak, de elkésve már csak a szavazás után érkezett: lármát csapott és magából kikelve, követelte, hogy a zsűri változtassa meg ítéletét és szavazzon még egyszer, mert *Ligeti* Miklós szobra a legkitűnőbb és legtökéletesebb szobor, amit *Anonymusról* alkotni lehet. Erre a zsűri még egyszer szavazott és ekkor négyen *Ligeti* szobor-terve mellett szavaztak, négyen ellene. De akik *Ligeti* szobor-tervezetére adták a szavazatukat, még azok is azt követelték, hogy *Ligeti* készítsen egy új tervet, amelyen *Anonymus* arcát is lehet látni. A miniszterelnök utasítására *Ligeti* csakugyan el is készítette a második szobor-tervet is. Ez a szobor már nagy hajjal és nagy szakállal ábrázolja *Anonymust*. A szakállas szoborban különben *Ligeti* Hermann Otto arcát modellírozta. Mikor az új bíráló-bizottság meglátta a szakállas *Anonymust*, egyhangúlag azt a tervezetet fogadta el, mely szakáll nélkül ábrázolja Béla király jegyzőjét. Így jutottunk hozzá Budapest egyik legjobb szobrához, melyet a zsűri első intrádára visszautasított.

A két Bethlen

Az a történet sem utolsó, melyet *Hoitsy* Pál beszélt el *Bethlen* Gábor fejedelem szobráról. Abban az időben, amikor híre kelt, hogy a király tíz szobra között közte lesz a *Bethlen* Gáboré is: a Nemzeti Kaszinóban nagyon megtárgyálták a dolgot. Volt abban az időben egy erdélyi főispán, egy gróf *Bethlen* Gábor nevű, egyébként pedig szabadszájú és rendkívül goromba ember. Az egyik *Wenckheim* azt hitte, hogy *Ferenc József* ennek a goromba főispánnak állít szobrot. Ki is fakadt a terv ellen.

— Ha már a felség közülünk akar szobrot állítani valakinek: bizony található volna a Kaszinóban *Bethlennél* rendesebb embert is! — mondta a haragos mágnás.

Mit mondjunk még a budapesti szobrokról? Hogy a *Petőfi*-szobor-akciót a 60-as évek kormánya tisztára lojalitásból el akarta gáncsolni; hogy *Széchenyi* István szobrát a mai *Ferenc József*-tér közepére a *Lánchíddal* egyvonalban akarták felállítani, de a helytartóság tiltakozott ellene; hogy *Deák* Ferenc szoborleplezése, melyen részt vett a királyi pár is, mindössze félórát tartott és amikor lehullott a lepel a haza hőcsének robusztus ércalakjáról: a publikum halálos némasággal fogadta ezt az ünnepi aktust. Egy éljen, egy hang nem hallatszott, hogy tolmácsolja a nemzet örömét, mikor

leplezték szobrát annak a nagy magyar-nak, aki a kiegyezést megteremtette.

Szép ez a könyv; *Liber* Endre alpolgármester könyve és olvasmánynak is nagyon érdekes. A könyvet egy pompás műtörténeli tanulmány vezeti be. A szerző könyve előszavában hálásan köszöni meg dr. *Pacher* Bélának, a főnőm tollú műtörténésznek és *Cserhalmi* Jenő szobrászművésznek, hogy a könyv adattengerének összehordozásában segítségére voltak és megköszöni dr. *Illyefalvi* I. Lajosnak, a statisztikai hivatal kitűnő igazgatójának, hogy a Statisztikai Közlemények tanulmány-sorozatában ezt a könyvet kiadta.

Pásztor Mihály